

יוקר המחיה ורמת החיים בישראל

אלי מלכי

יולי 2023

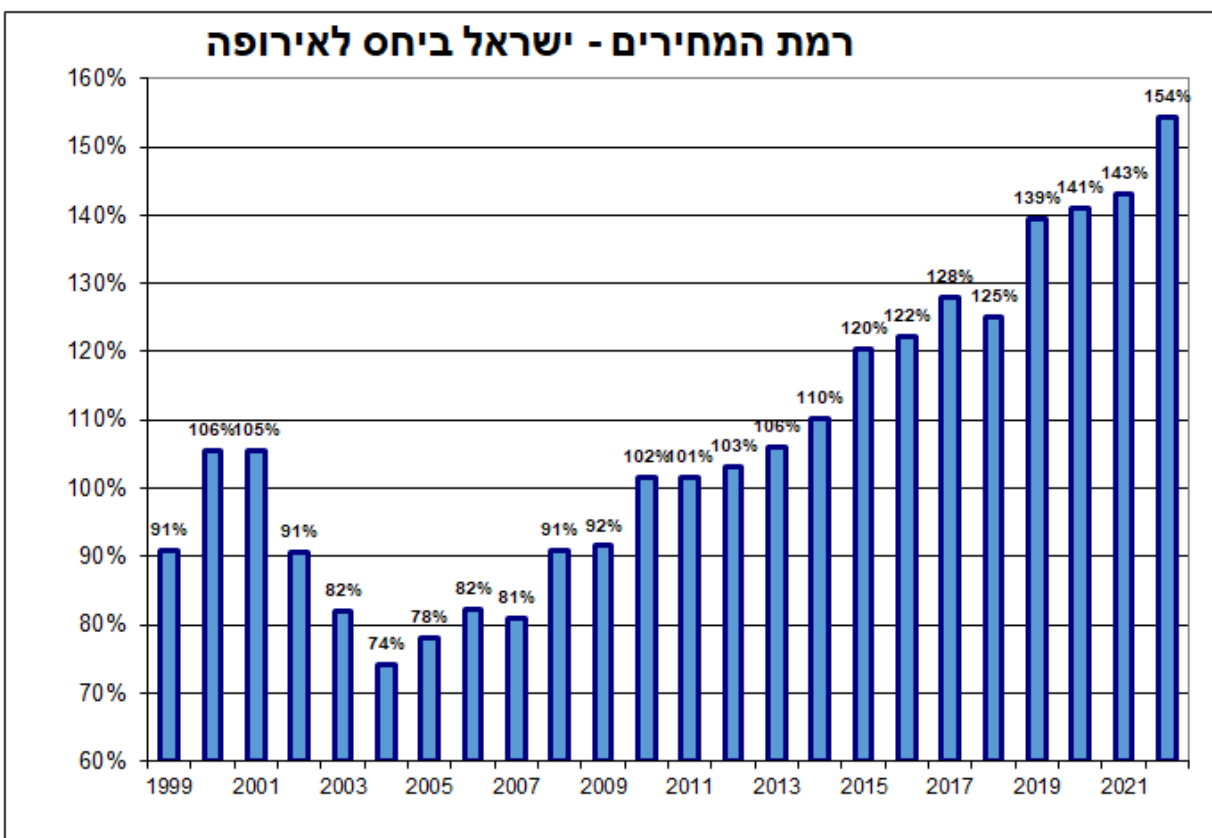
malki@netmedia.net.il

סקירה זו היא המשך [למאמר שפרסמתי לפני כשנה באותו נושא](#) ומרחיבה את הדיון שהתחלתי שם. כל הנתונים שיוצגו להלן נלקחו ממאגר הנתונים של ה-OECD.

מהו יוקר המחיה?

המונח "יוקר המחיה" מתייחס להשוואה של רמת המחירים בישראל לרמת המחירים במדינות אחרות. לצורך ההשוואה של רמת המחירים בין מדינות מגדירים סל זהה של מוצרים ושירותים. העלות של סל כזה בישראל ביחס לעלות המקבילה במדינה אחרת היא המדד לרמת המחירים היחסית, או ליוקר המחיה.

בתרשים 1 שלהלן מוצגת השוואה של רמת המחירים בין ישראל לבין המדינות שנכללות בגוש היורו על פני תקופה של 24 שנים (1999 עד 2022).

בעשור הראשון של המאה ה-21 הייתה רמת המחירים בישראל בדרך כלל נמוכה ביחס לרמת המחירים המקבילה במדינות גוש היורו (למעט בשנים 2000 ו-2001). אולם מתחילתו של העשור השני רמת המחירים בישראל התחילה בהדרגה לעלות ביחס לגוש היורו. בשנת 2022 רמת המחירים בישראל הייתה גבוהה ב-54% ביחס לגוש היורו.

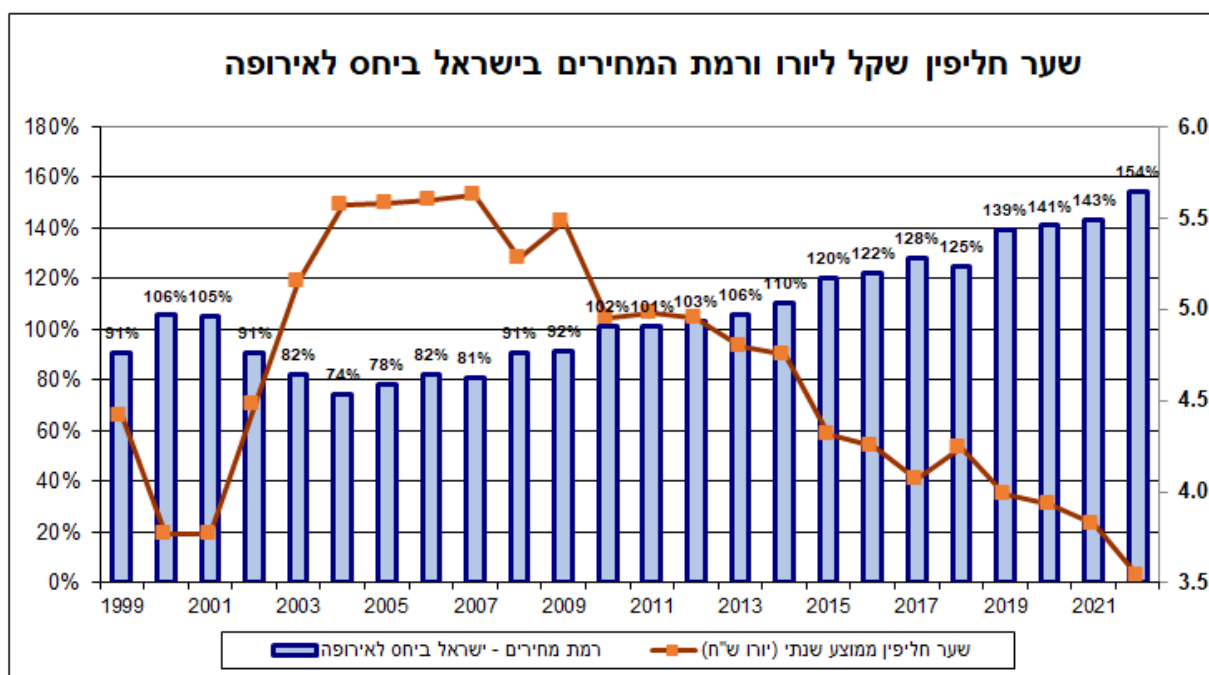
המסקנה האינטואיטיבית מנתונים אלה היא שהמחירים בישראל עלו בתקופה זו יותר מאשר המחירים במדינות גוש היורו. אולם תרשים 2 שלהלן ממחיש שלא כך היה הדבר. התרשים מציג את מדד המחירים לצרכן בישראל ובגוש היורו במהלך אותה תקופה.

שנה	ישראל	אירופה
1999	100	100
2000	101	102
2001	102	105
2002	107	108
2003	109	109
2004	108	112
2005	110	114
2006	112	117
2007	113	119
2008	118	123
2009	122	124
2010	125	126
2011	129	129
2012	132	132
2013	134	134
2014	134	135
2015	133	135
2016	133	135
2017	133	137
2018	134	140
2019	135	141
2020	134	142
2021	136	145
2022	142	158

עד שנת 2014 עלה מדד המחירים לצרכן בישראל ובגוש היורו באותו שיעור בקירוב. אולם החל משנה זו העלייה במדד המחירים לצרכן בגוש היורו הייתה גבוהה יותר ביחס לעלייה המקבילה של המדד בישראל. בין השנים 1999 ל- 2022 עלה מדד המחירים לצרכן בגוש היורו ב- 58%, בעוד שהעלייה המקבילה בישראל הייתה רק 42%.

על פניו נראה שיש כאן פרדוקס: מצד אחד עליית המחירים בישראל הייתה נמוכה ביחס לאירופה, אך מצד שני יוקר המחיה בישראל ביחס לאירופה עלה.

ההסבר לפרדוקס זה, שמוצג בתרשים 3 שלהלן, נעוץ בשינויים בשער החליפין. מכיוון שמחירי המוצרים והשירותים בישראל הם בשקלים בעוד שבאירופה המחירים נקובים ביורו, היחס בין העלות של סל מוצרים ושירותים בישראל לבין סל זהה באירופה תלויה בשער החליפין בין השקל ליורו.

החל משנת 2001 ועד 2009 נחלש השקל מול היורו ושערו עמד על 5-6 ש"ח ליורו. בתקופה זו הייתה רמת המחירים בישראל נמוכה בכ-20% ביחס לרמת המחירים בגוש היורו. החל משנת 2010 התחיל השקל להתחזק ביחס ליורו ושערו ירד עד לכ-3.5 ש"ח ליורו ב-2022. בתקופה זו חלה גם העלייה הגדולה ביותר המחיה, כאשר ב-2022 הגיע יוקר המחיה בישראל ליותר מ-50% ביחס לגוש היורו.

הנתונים בתרשימים 2 ו-3 ממחישים שהעלייה במחירים המקומיים לא הייתה הגורם שהביא לעלייה ביוקר המחיה. הגורם האמיתי לעלייה ביוקר המחיה ביחס לאירופה היה התחזקות השקל ביחס ליורו.

מדוע התחזק השקל?

לאור האמור לעיל יש צורך להסביר מה הביא להתחזקותו של השקל, וכתוצאה מכך לעלייה ביוקר המחיה בישראל. שערי החליפין של מטבעות זרים ביחס לשקל נקבעים בשוק החופשי ומשתנים על פי הביקוש וההיצע. למעשה שער החליפין של כל מטבע זר הוא המחיר של אותו מטבע בשקלים. כאשר נכנסת לישראל כמות גדולה של מטבע חוץ (מט"ח), נוצר עודף באותו מטבע ומחירו בשקלים יורד (כלומר השקל מתחזק). במקביל כאשר כמות גדולה של מט"ח יוצאת מהמדינה, נוצר חוסר באותו מטבע ומחירו עולה (כלומר השקל נחלש).

ישנם מספר גורמים שמשפיעים על הכניסה ועל היציאה של מט"ח מישראל. המקור העיקרי לכניסה של מט"ח הם ענפי היצוא. חברת הייטק שמוכרת בחו"ל מקבלת הכנסות במטבע חוץ. אולם כדי לשלם שכר לעובדים שלה בארץ היא צריכה להמיר את המט"ח לשקלים ובכך היא יוצרת היצע של מט"ח. לעומת זאת יבוא של סחורות ושירותים מחו"ל גורם ליציאת מט"ח מהארץ. כאשר אנחנו רוכשים מוצר מחו"ל התשלום עבור אותו מוצר ייעשה במטבע חוץ, גם אם אנחנו משלמים בשקלים. לפיכך יבוא של מוצרים

ושירותים יוצר ביקוש למט"ח, ולאחר מכן מביא ליציאה של מט"ח מהארץ (כאשר מועבר התשלום למוכר בחו"ל).

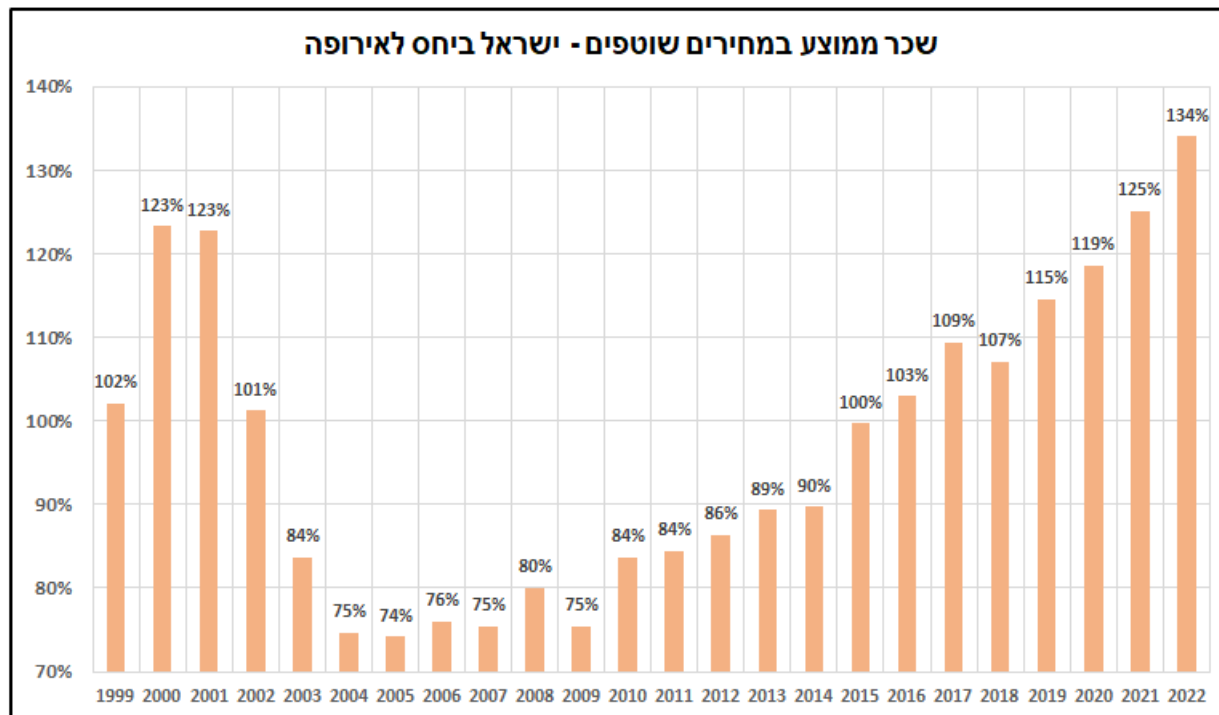
מקור נוסף לכניסת מט"ח לארץ הן השקעות זרות בישראל, למשל: חברות זרות שמשקיעות בחברות ישראליות או משקיעים זרים שרוכשים ניירות ערך ישראלים.

המסקנה מהאמור לעיל היא שהתחזקות השקל בעשור האחרון היא למעשה ביטוי להצלחתם של ענפי היצוא בישראל הן במכירת מוצרים ושירותים לחו"ל והן במשיכה של השקעות זרות בהיקף רחב.

אם כך, מדוע אנו מתלוננים על יוקר המחיה? הרי כאזרחים בישראל עלינו להיות מרוצים מההצלחה הכלכלית של המדינה שבה אנו חיים. כל זה נכון, בתנאי שההצלחה הכלכלית של המדינה מיתרגמת גם לעליה ברמת החיים שלנו.

מהי רמת החיים וכיצד מודדים אותה?

יוקר המחיה כשלעצמו לא אמור להשפיע עלינו כל זמן שההכנסות שלנו גבוהות מספיק ומפצות אותנו על המחירים הגבוהים. רמת החיים שלנו היא למעשה פועל יוצא של המפגש בין רמת המחירים לגובה ההכנסות שלנו. לפיכך אם אנו רוצים לדעת מהי רמת החיים שלנו ביחס למדינות אחרות עלינו להשוות הן את רמת המחירים והן את ההכנסות שלנו. בתרשים 4 מוצגת השוואה בין השכר הממוצע בישראל לשכר הממוצע באירופה. על מנת למקד את הדיון כל הנתונים שיוצגו בהמשך לא מתייחסים לכל מדינות גוש היורו, אלא רק לארבעת המדינות הגדולות ביותר בגוש: צרפת, גרמניה, איטליה וספרד. בהמשך הדיון אתייחס למדינות אלה במונחים "מדינות אירופה" או "אירופה". נתוני השכר הממוצע בכל התרשימים שבהמשך משוקללים לפי מספר המועסקים בכל מדינה.

בעשור הראשון של המאה ה-21 השכר הממוצע בישראל היה נמוך בכ- 25% ביחס לשכר הממוצע במדינות אירופה (למעט השנים 2000 עד 2002). אולם בעשור האחרון חלה עלייה הדרגתית בשכר הממוצע בישראל ביחס למדינות אירופה. בשנת 2022 היה השכר הממוצע בישראל גבוה ב- 34% ביחס לשכר הממוצע במדינות אירופה.

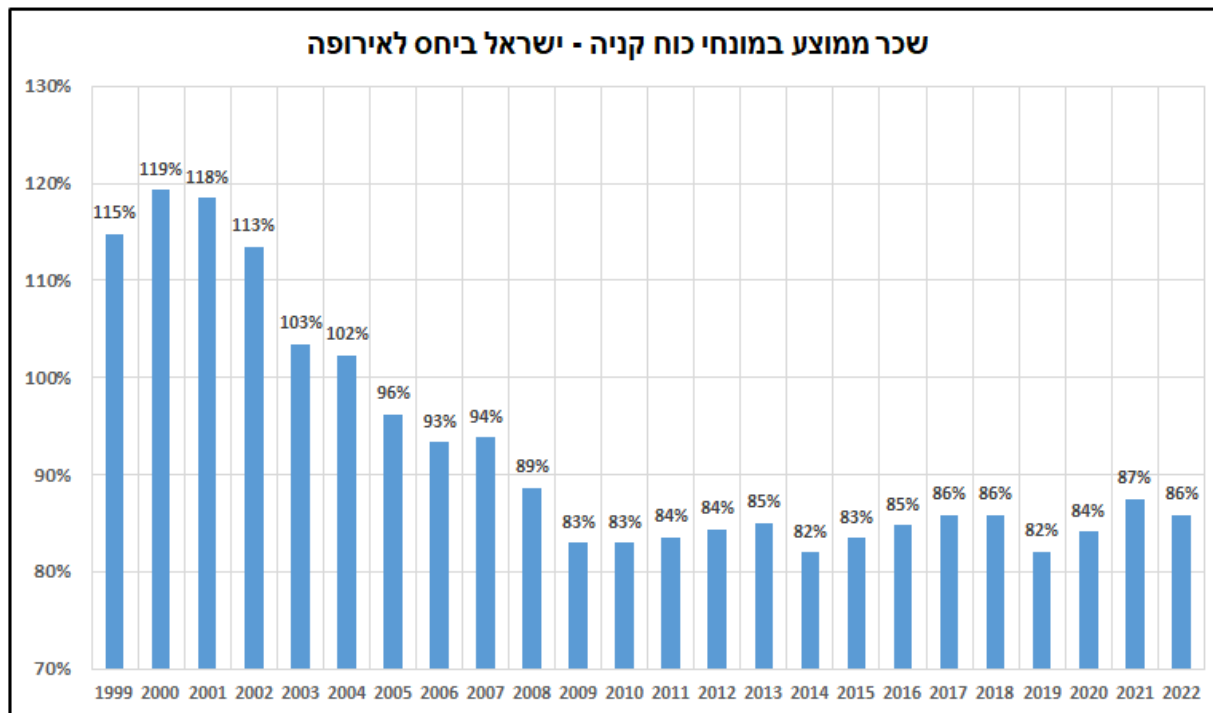
על מנת להשוות בין רמת החיים של המועסק הישראלי לבין רמת החיים של המועסק המקביל במדינות אירופה, צריך לבחון את השכר הממוצע במונחים של כוח קניה.

מהי המשמעות של השוואת השכר על פי כוח הקנייה שלו?

נדמיין לעצמנו שלוקחים סל זהה של מוצרים ושירותים ומשווים את מספר הסלים שניתן לקנות באמצעות השכר הממוצע בישראל ביחס למספר הסלים שניתן לקנות באמצעות השכר הממוצע במדינות אירופה.

השוואה כזאת מציגה את השכר הממוצע במונחי כוח קניה והיא מוצגת בתרשים 5.

חשוב לסייג ולומר שרמת החיים איננה נקבעת רק על ידי כוח הקניה של ההכנסות שלנו. מרכיב נוסף הוא השירותים שאנחנו מקבלים באמצעות הממשלה כגון: תשתיות, איכות הסביבה, בריאות וחינוך. עם כל זאת סקירה זו מתמקדת רק בהשפעת ההכנסות על רמת החיים, ובאופן ספציפי בהשפעת השכר על רמת החיים של המועסקים במשק.

בשנים הראשונות של המאה ה-21 היה כוח הקניה של השכר הממוצע בישראל גבוה ביחס לכוח הקניה המקביל במדינות אירופה. המשמעות היא שבאותה תקופה הייתה רמת החיים של המועסקים בישראל גבוהה יותר מרמת החיים המקבילה במדינות אירופה. אולם החל משנת 2005 התחיל כוח הקניה של השכר הממוצע בישראל לרדת ביחס לכוח הקניה המקביל במדינות אירופה. במהלך העשור האחרון היה כוח הקניה של השכר הממוצע בישראל נמוך כ- 15% ביחס לכוח הקניה של השכר הממוצע במדינות אירופה.

אמנם השכר הממוצע בישראל גבוה ביחס לשכר הממוצע במדינות אירופה, אולם הפער בשכר הממוצע איננו מספיק על מנת לקזז במלואו את הפער ביוקר המחיה. התוצאה הסופית היא שרמת החיים של המועסקים בישראל נמוכה ביחס לרמת החיים של המועסקים במדינות אירופה.

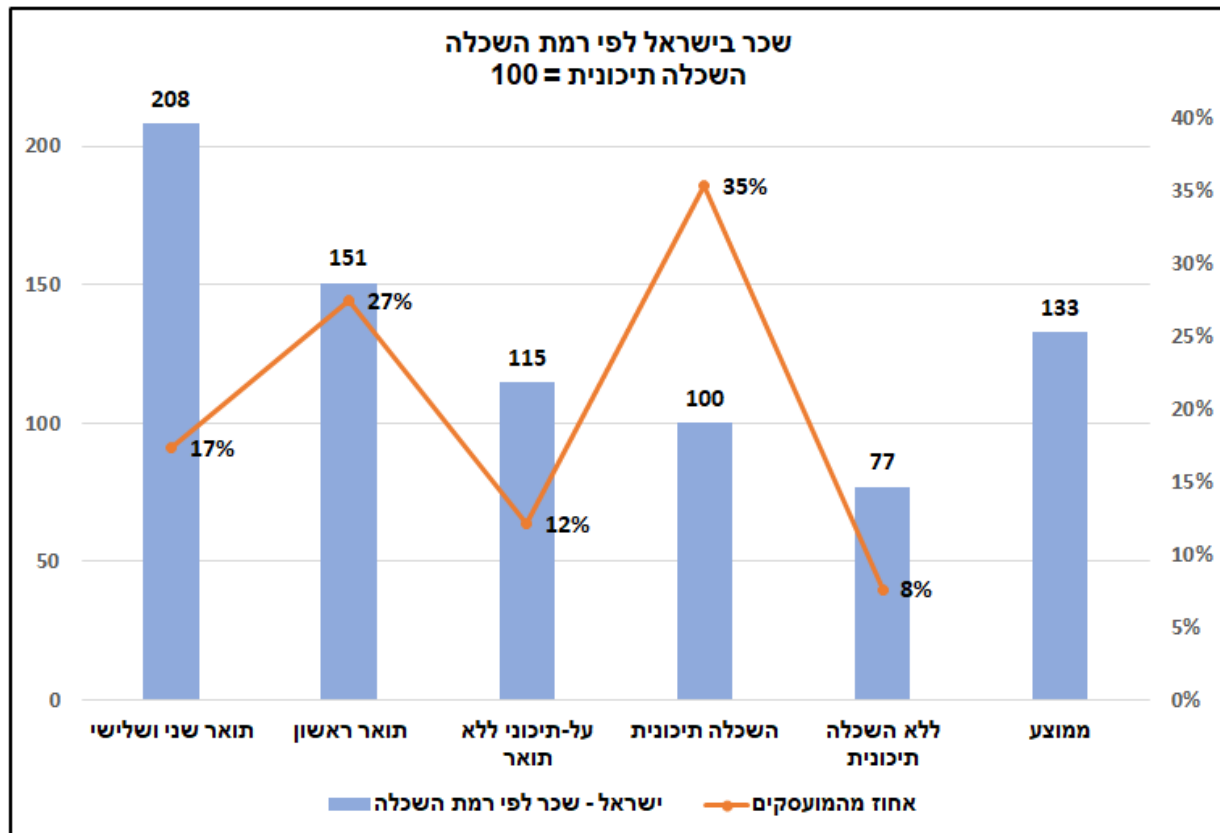
השכר הממוצע ורמת המחירים הם שני המשתנים שקובעים את רמת החיים. אולם בעוד שרמת המחירים במדינה קטנה כמו ישראל היא פחות או יותר אחידה, השכר הממוצע מציג רק תמונה חלקית של מצבם הכלכלי של המועסקים במדינה. בהמשך הסקירה תוצגנה ההשלכות של פערים בשכר על רמת החיים.

שכר ורמת השכלה

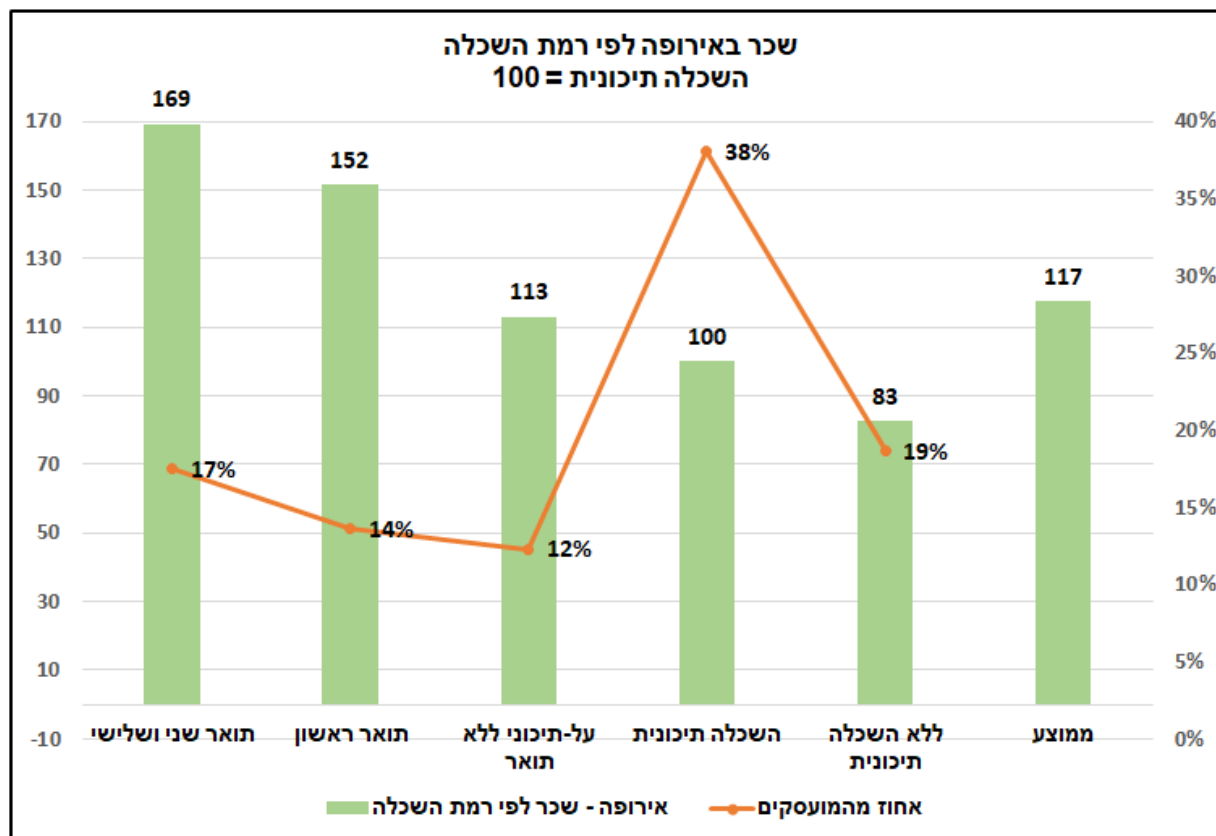
בתרשימים הבאים מוצג הקשר בין השכר לרמת ההשכלה בישראל (תרשים 6) ובמדינות אירופה (תרשים 7). הנתונים לקוחים מסקירה של ה-OECD בשם [Education at a Glance 2022](#). הנתונים מתייחסים לכלל המועסקים בגילאי 25-64 ולתקופת הזמן המעודכנת ביותר (בדרך כלל 2021).

בשני התרשימים השכר הממוצע של בעלי השכלה תיכונית מוצג באמצעות מדד שערכו 100. ערך המדד בשאר הקטגוריות הוא היחס בין השכר הממוצע של אותה קטגוריה לשכר הממוצע של בעלי השכלה תיכונית. חישוב המדד לשכר הממוצע הכללי במשק נעשה באמצעות ממוצע משוקלל, על פי המשקל של כל קבוצה מתוך סך המועסקים.

תרשים 6:

תרשים 7:

רמת ההשכלה משפיעה באופן ניכר על השכר הן בישראל והן במדינות אירופה. עם כל זאת ישנם מספר הבדלים בולטים בין ישראל למדינות אירופה.

הפער בין מועסקים ללא השכלה תיכונית לבין מועסקים עם השכלה תיכונית גדול יותר בישראל מאשר במדינות אירופה. השכר הממוצע של מועסקים ללא השכלה תיכונית נמוך ב- 23% משכרם של מועסקים עם השכלה תיכונית בישראל, ואילו במדינות אירופה הוא נמוך רק ב- 17%.

מצד שני משקלם של המועסקים ללא השכלה תיכונית באירופה (19%) הוא יותר מכפול ממשקלם בישראל (8%).

הפער בין מועסקים בעלי תואר שני ומעלה לבין מועסקים עם השכלה תיכונית גדול יותר בישראל מאשר במדינות אירופה. השכר הממוצע של מועסקים בעלי תואר שני ומעלה בישראל גבוה ביותר מפי שתיים (108%) משכרם של מועסקים עם השכלה תיכונית. לעומת זאת במדינות אירופה שכרם הממוצע של המועסקים עם תואר שני ומעלה גבוה רק ב- 69% משכרם של המועסקים עם השכלה תיכונית.

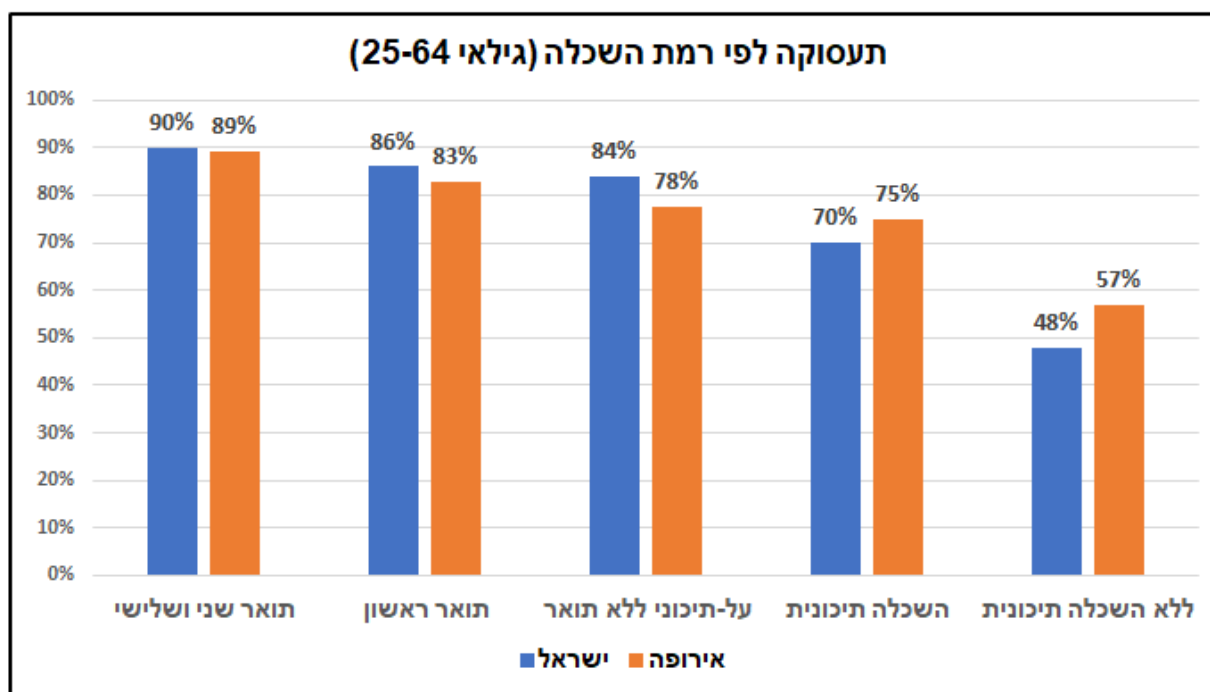
משקלם של בעלי תואר שני ומעלה מתוך כלל המועסקים הוא זהה בישראל ובמדינות אירופה ועומד על כ- 17%.

הבדל נוסף בין ישראל למדינות אירופה הוא המשקל הגבוה יחסית של בעלי תואר אקדמי בישראל ביחס למדינות אירופה. בישראל כמעט מחצית מהמועסקים הם בעלי תואר אקדמי (45%) בעוד שבמדינות אירופה משקלם של המועסקים עם תואר אקדמי הוא רק 31%.

נתונים אלה ממחישים שפערי השכר עקב השכלה גבוהים יותר בישראל מאשר במדינות אירופה, דבר שמתבטא גם בשכר הממוצע במשק. בעוד שבמדינות אירופה השכר הממוצע במשק גבוה רק ב-17% ביחס לשכר הממוצע של המועסקים עם השכלה תיכונית, בישראל עומד הפער המקביל על 33%.

השפעה נוספת של רמת ההשכלה היא על היקף התעסוקה. בתרשים 8 מוצג אחוז המועסקים מתוך סך האוכלוסייה בגילאי 25-64 לפי רמת ההשכלה.

תרשים 8:

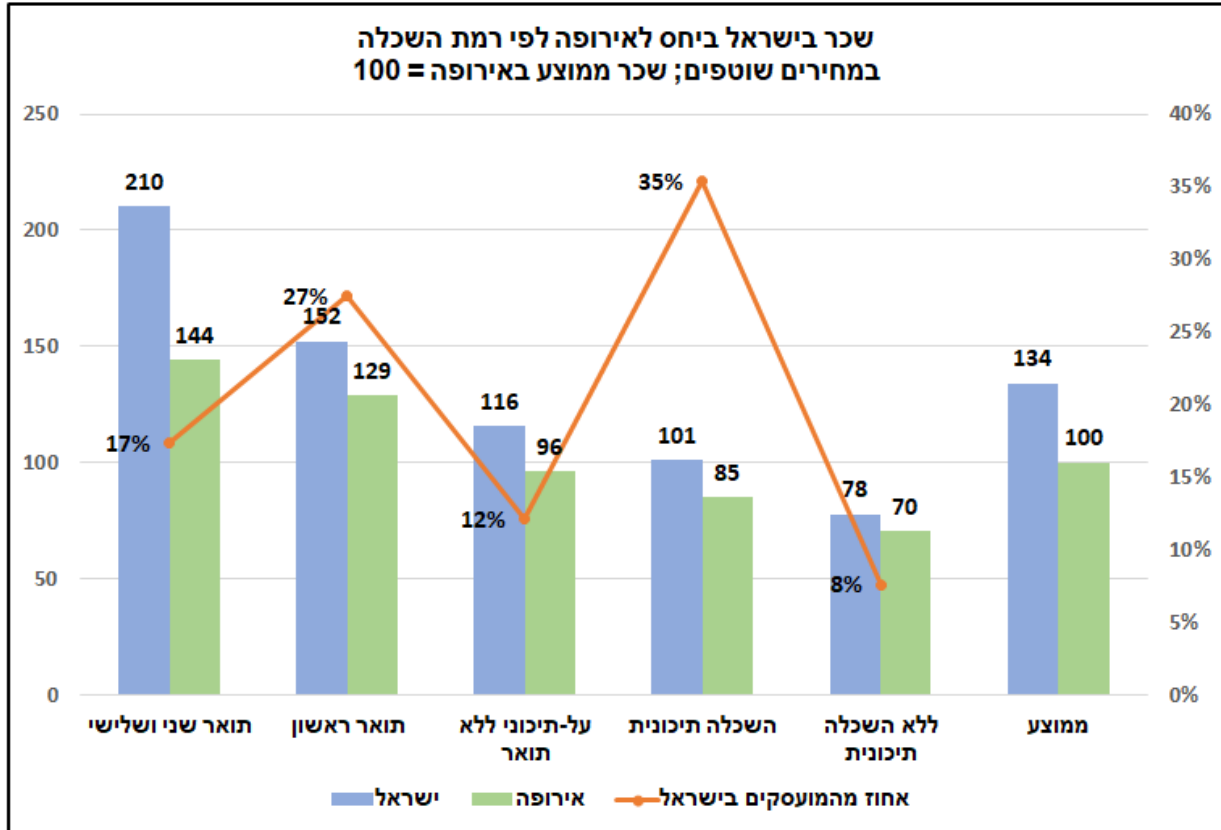
ככלל ניתן לראות מתאם חיובי בין רמת ההשכלה להיקף התעסוקה. אולם ישנו הבדל משמעותי בין ישראל למדינות אירופה בקרב האוכלוסייה עם רמת ההשכלה הנמוכה ביותר. בישראל רק 48% מהאוכלוסייה שאין לה השכלה תיכונית מועסקת, לעומת 57% במדינות אירופה.

לסיכום ניתן לומר שבישראל קיימים פערים גדול יותר ביחס למדינות אירופה, הן ברמת השכר והן בהיקף התעסוקה, בין קבוצות אוכלוסייה עם רמת השכלה שונה.

רמת החיים ורמת ההשכלה

בתרשים 9 מוצגת שוב ההשוואה של השכר הממוצע על פי רמת ההשכלה בין ישראל למדינות אירופה. ההבדל בין תרשים זה התרשימים הקודמים הוא שהנתונים בתרשים 9 מותאמים להבדל בשכר הממוצע במשק בין ישראל למדינות אירופה. בהתאמה לנתונים בתרשים 4, ערכו של המדד לשכר הממוצע באירופה נקבע כ- 100 ובהתאם לכך המדד לשכר הממוצע בישראל עומד על 134. שאר המדדים של השכר הממוצע לפי רמת השכלה נקבעו בהתאמה לתרשימים 6 ו-7.

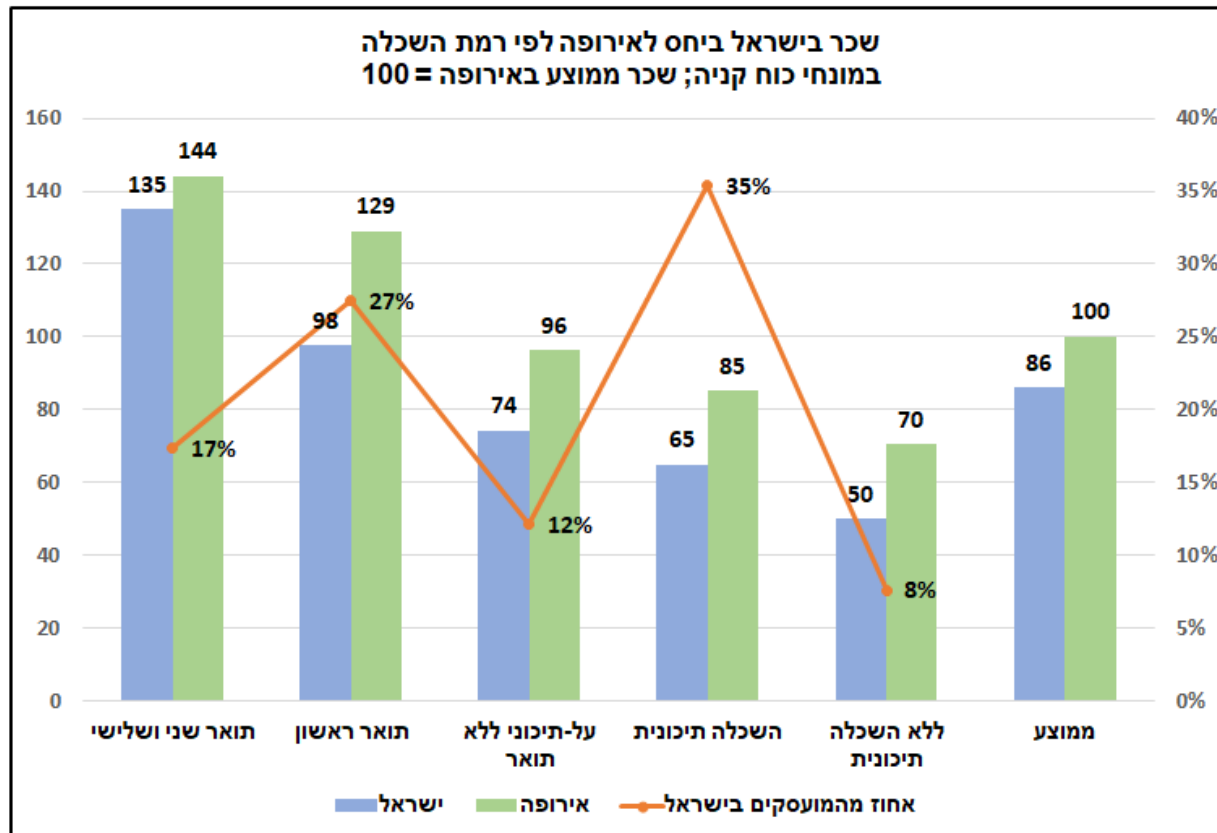
תרשים 9:

השכר הממוצע בישראל גבוה ביחס לשכר הממוצע במדינות אירופה בכל אחת מרמות ההשכלה, אולם הפער ברמות השכר איננו אחיד. השכר הממוצע של מועסקים ללא השכלה תיכונית גבוה ב- 10% ביחס לקבוצה המקבילה במדינות אירופה. לעומת זאת השכר הממוצע של מועסקים בעלי תואר שני ומעלה גבוה ב- 46% ביחס לקבוצה המקבילה במדינות אירופה. בשאר רמות ההשכלה השכר הממוצע של המועסקים בישראל גבוה בכ- 20% ביחס למדינות אירופה.

כאמור לעייל רמת החיים נגזרת מרמת השכר ביחס לרמת מחירים, ונמדדת באמצעות השכר במונחי כוח קניה. בתרשים 10 מוצגת השוואה של השכר הממוצע על פי רמת השכלה במונחי כוח קניה בין ישראל למדינות אירופה. גם בתרשים זה ערכו של המדד לשכר הממוצע באירופה נקבע כ- 100 ובהתאמה לנתונים בתרשים 5 המדד לשכר הממוצע בישראל במונחי כוח קניה עומד על 86. שאר המדדים של השכר הממוצע לפי רמת השכלה נקבעו בהתאמה לתרשימים 6 ו-7.

תרשים 10:

הצגת השכר הממוצע במונחי כוח הקניה ממחישה שבישראל מתקיימות במקביל שתי רמות חיים. מועסקים בעלי השכלה אקדמאית בישראל נהנים מרמת חיים שאיננה נופלת מרמת החיים הממוצעת במדינות אירופה. רמת החיים של בעלי תואר ראשון בישראל שווה בקירוב לרמת החיים הממוצעת באירופה. הצלבה של הנתונים בתרשים 10 עם הנתונים שבתרשים 7 ממחישה שמועסקים בעלי תואר ראשון בישראל נהנים מרמת חיים גבוהה יותר מאשר 69% מכלל המועסקים במדינות אירופה, שאינם בעלי השכלה אקדמאית.

רמת החיים של המועסקים בעלי תואר שני ומעלה בישראל נמוכה רק במקצת (בכ- 6%) ביחס לקבוצה המקבילה במדינות אירופה. בהשוואה לרמת החיים הממוצעת במדינות אירופה, בעלי תואר שני ומעלה בישראל נהנים מרמת חיים גבוהה יותר ב- 35%.

לעומת זאת רמת החיים של המועסקים בישראל שאין להם השכלה אקדמית (כ- 55% מכלל המועסקים) נמוכה באופן משמעותי ביחס לרמת החיים הממוצעת באירופה.

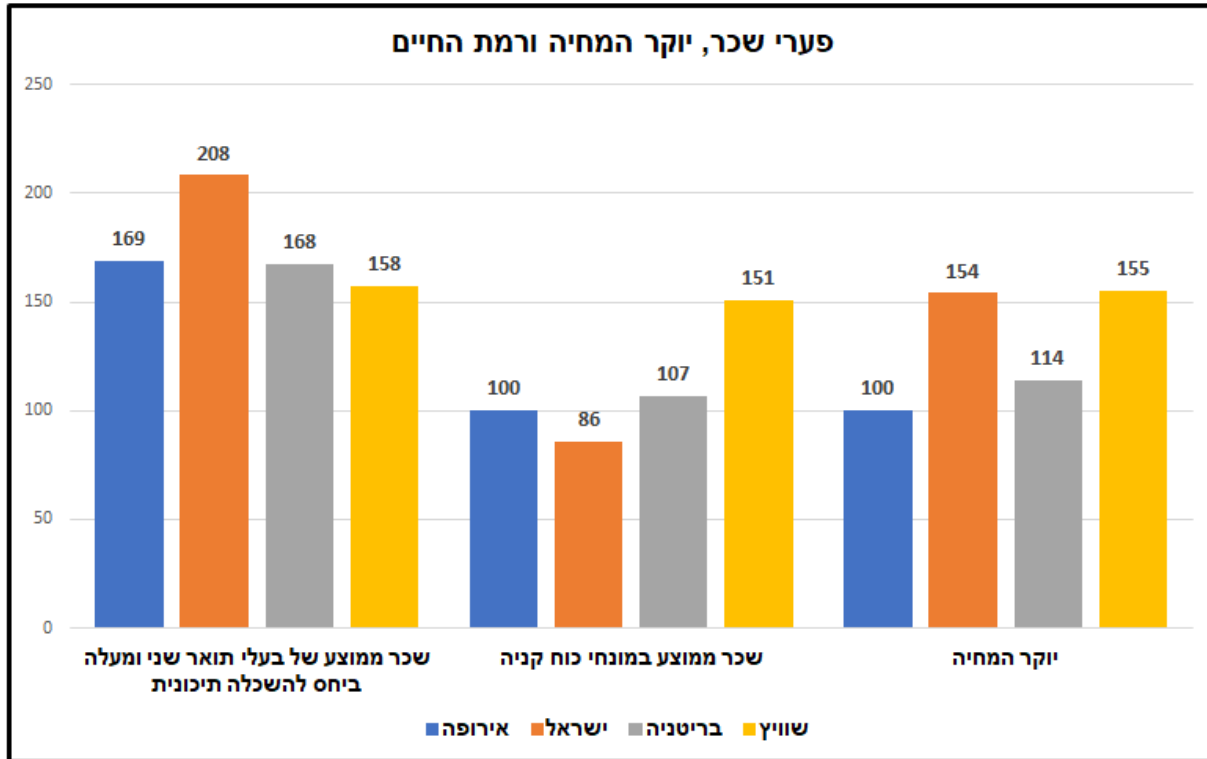
רמת החיים של בעלי השכלה על תיכונית ללא תואר אקדמי נמוכה ב- 26% ביחס לרמת החיים הממוצעת באירופה.

רמת החיים של בעלי השכלה תיכונית נמוכה ב- 35% ביחס לרמת החיים הממוצעת באירופה.

רמת החיים של מועסקים ללא השכלה תיכונית היא כמחצית מרמת החיים הממוצעת באירופה.

בתרשים 11 מוצגים נתונים לגבי שתי מדינות נוספות, שמחזקים את הקשר בין פערים ברמת החיים לבין פערי השכר שנובעים מרמת ההשכלה.

תרשים 11:

התרשים מציג נתונים השוואתיים לגבי ישראל, בריטניה ושוויץ בהשוואה למדינות אירופה. המכנה המשותף לשלושת מדינות אלה הוא שהן אינן חברות בגוש היורו (ולפיכך רמת המחירים בהן מושפעת משער החליפין), אך במקביל האיחוד האירופי מהווה עבורן שותף סחר מרכזי.

ראינו כבר שפער השכר בישראל בין בעלי תואר שני ומעלה לבין בעלי השכלה תיכונית (108%) גבוה יותר ביחס למדינות אירופה (69%). כמוכן יוקר המחיה בישראל גבוה ביחס למדינות אירופה (54%), אולם רמת החיים בישראל נמוכה יותר (-14%).

נבחן כעת את אותם מדדים בבריטניה ובשוויץ.

בבריטניה פער השכר בין בעלי תואר שני ומעלה לבין בעלי השכלה תיכונית (68%) דומה מאוד לפער השכר במדינות אירופה, אך נמוך ביחס לישראל. יוקר המחיה בבריטניה גבוה במקצת ביחס למדינות אירופה (14%), אך נמוך ביחס לישראל. מצד שני רמת החיים בבריטניה גבוהה במקצת ביחס למדינות אירופה (7%), וגבוהה עוד יותר ביחס לישראל.

בשוויץ פער השכר בין בעלי תואר שני ומעלה לבין בעלי השכלה תיכונית נמוך ביחס לפער השכר במדינות אירופה (58%), ונמוך עוד יותר ביחס לישראל. רמת המחירים בשוויץ גבוהה ביחס למדינות אירופה (55%), ודומה לרמת המחירים בישראל. אולם רמת החיים בשוויץ גבוהה ביחס למדינות אירופה, וגבוהה בהרבה ביחס לישראל (51%).

סיכום ותובנות

אסכם את הסקירה במספר תובנות שעולות מהנתונים שהוצגו כאן.

סוגיית יוקר המחיה זוכה לתשומת לב ציבורית ותקשורתית רבה. אולם כפי שניסיתי להראות בסקירה זו הבעיה האמתית איננה יוקר המחיה אלא רמת החיים בישראל, שהיא נמוכה ביחס למדינות שאליהן אנו משווים את עצמנו.

השינוי במחירים המקומיים לא היה הגורם שהשפיע יוקר המחיה ביחס לאירופה. הסיבה לכך היא שיוקר המחיה הוא מדד יחסי ולכן כאשר שעורי האינפלציה בישראל ובאירופה דומים, למחירים המקומיים אין השפעה עליו בכלל. לאור זאת, ספק רב אם צעדי המדיניות שמנסה הממשלה לקדם על מנת להשפיע על המחירים המקומיים יצליחו לשנות את יוקר המחיה. יוקר המחיה ביחס לאירופה לדוגמה לא יושפע מהתמתנות או מעצירה של עליית המחירים המקומיים, אם במקביל תיבלם האינפלציה גם שם.

הגורם העיקרי שמשפיע על יוקר המחיה הוא שער החליפין. כך למשל היחלשותו של השקל ביחס ליורו במחצית הראשונה של 2023 צפויה להוריד את יוקר המחיה בישראל ביחס לאירופה. עם כל זאת צריך לזכור שאין מדובר בפתרון קסם. היחלשותו של השקל נובעת מירידה בכמות מטבע החוץ שנכנס לישראל. ירידה זאת היא תוצאה של ירידה בהשקעות הזרות בישראל, בעיקר בענפי ההיי טק. סביר להניח שהירידה בהשקעות הזרות תתבטא גם בירידה בביקוש לעובדים ובעקבותיה גם לירידה בשכר הממוצע. לא ניתן בעת הזאת לדעת מה תהיה ההשפעה המשולבת על רמת החיים של הירידה ביוקר המחיה מצד אחד והירידה בשכר הממוצע מצד שני. בדיקה של הנתונים בתרשים 3 ובתרשימים 4 ו-5 מראה שהיחלשות השקל בעבר הייתה מלווה בירידה ברמת החיים. בין השנים 2003 ל-2010 השקל נחלש באופן משמעותי ביחס ליורו. כתוצאה מכך יוקר המחיה ביחס לאירופה ירד (תרשים 3). אולם מסתבר שהשכר הממוצע בישראל ביחס לאירופה ירד גם הוא באותה תקופה (תרשים 4). ההשפעה המשולבת של שני גורמים אלה הייתה ירידה הדרגתית ברמת החיים במהלך כל התקופה הנדונה (תרשים 5).

הגורם העיקרי שיכול לשפר את רמת החיים של המועסקים בישראל הוא עלייה ברמת השכר. ניתוח של השכר על פי רמת ההשכלה בישראל מצביע על פערי שכר ניכרים בין מועסקים בעלי תואר אקדמי למועסקים שאין להם תואר אקדמי. במקביל הבדלים ברמת ההשכלה מלווים גם בפער בהיקף התעסוקה. תופעה זו מכונה ע"י הכלכלן וההיסטוריון ג'ון קומלוס "כלכלה דואלית" (Dual Economy) ומתוארת בספרו [Foundations of Real-World Economics](#). קומלוס מצביע על כך שהיווצרותה של כלכלה דואלית בארה"ב הביאה למתחים חברתיים ניכרים ובעקבות זאת להתחזקותו של הפופוליזם בפוליטיקה האמריקאית.

הצלחתה של הכלכלה הישראלית מתבססת על הענפים עתירי הידע. כתוצאה מכך מועסקים בעלי תואר שני ומעלה, שמועסקים בעיקר בענפים עתירי הידע, נהנים מרמת חיים גבוהה בדומה למקביליהם במדינות אירופה. מועסקים אלה אינם צריכים להיות מוטרדים מיוקר המחיה, מכיוון ששכרם מביא אותם לרמת חיים גבוהה למרות יוקר המחיה.

גם מועסקים בעלי תואר ראשון נהנים בישראל משכר ממוצע גבוה יחסית, שמפצה אותם על יוקר המחיה ומאפשר להם לשמור על רמת חיים דומה לרמת החיים הממוצעת של כלל המועסקים במדינות אירופה.

לאור זאת 45% מהמועסקים בישראל, שהם בעלי תארים אקדמיים, נהנים מרמת חיים שווה או גבוהה ביחס לרמת החיים הממוצעת של המועסקים במדינות אירופה.

מצד שני הדומיננטיות של הענפים עתירי הידע משאירה מאחור את אותם מועסקים שאין להם השכלה אקדמית, ובמיוחד את אלה שהשכלתם היא תיכונית או נמוכה יותר. רמת החיים של מועסקים אלה נמוכה מאוד ביחס לרמת החיים הממוצעת באירופה, והעול של יוקר המחיה נופל בעיקר עליהם. מועסקים אלה אינם נהנים מההצלחה הכלכלית של המשק הישראלי, אבל סובלים מיוקר המחיה שהוא תופעת לוואי של הצלחה זו.

השאלה המתבקשת היא מהם הצעדים שנדרשים על מנת להעלות את רמת החיים הממוצעת בישראל כך שתשתווה לרמת החיים המקבילה במדינות אירופה. שאלה זו מצריכה דיון רחב שחורג מגבולותיה של סקירה זו. עם כל זאת ניתן להציג מספר כללי "עשה" ו"אל תעשה" שיכולים לתת כיוונים לצעדים המתבקשים.

הענפים עתירי הידע הם העוגן של השכר הממוצע בישראל. הצלחתם של ענפים אלה בשווקים הבינלאומיים מאפשרת למועסקים בהם לקבל שכר גבוה ולהשוות את רמת החיים שלהם למקביליהם בחו"ל. חשוב גם לזכור שלמועסקים בעלי ההשכלה הגבוהה יש מוביליות תעסוקתית גבוהה והם יכולים למצוא עבודה גם מחוץ לישראל. בנוסף לכך מועסקים אלה, ששכרם יחסית גבוה, נושאים ברוב נטל המס שמממן את השירותים שהממשלה מספקת לכלל התושבים במדינה. לכן מדיניות נכונה צריכה לשמר ולפתח את הענפים עתירי הידע, מכיוון שהיחלשותם תיפגע ברמת החיים של כלל תושבי ישראל.

במחצית הראשונה של שנת 2023 ניתן לראות כבר [ירידה דרמטית בהשקעות הזרות בישראל](#), במקביל להיחלשות השקל. אמנם חלק מירידה זו נובעת ממגמה כלל עולמית, אולם אי אפשר להתעלם מהשפעתה השלילית של החקיקה המשפטית שמקודמת בימים אלה בכנסת. על פי נתוני העבר סביר להניח שהיחלשותם של הענפים עתירי הידע תביא לירידה ברמת החיים של תושבי ישראל. לפיכך צריך להכיר בכך, שבהיבט של רמת החיים, קידומה של החקיקה המשפטית הוא צעד מדיניות בכיוון הפוך, שהמחיר שלו יהיה פגיעה ברמת החיים של כלל תושבי ישראל.

רמת השכר הנמוכה יחסית של חסרי השכלה אקדמית בישראל היא ביטוי לפריון העבודה הנמוך של אותם מועסקים. הסיבה לכך מוצגת במחקרים של פרופ' דן בן דוד, נשיא מכון שורש, שמצביעים על [פערים גדולים ברמת הידע הבסיסי במתמטיקה, מדעים וקריאה אצל תלמידים ממגזרים שונים](#). חשוב לציין שהנתונים שבתרשים אינם כוללים את התלמידים במוסדות החרדיים, שאינם לומדים לימודי ליבה בכלל ולא משתתפים במבדקים ההשוואתיים (מבחני PISA). סביר להניח שחלק ניכר מאותם מועסקים בגילאי 25-64 שהם ללא השכלה תיכונית (או עם השכלה תיכונית חלקית) שייכים למגזר החרדי שאיננו לומד לימודי ליבה או למגזר הערבי שסובל מהישגים לימודיים נמוכים.

שוב אי אפשר להתעלם מכך שצעדי המדיניות שמקדמת ממשלת ישראל בנושאים אלה הם בדיוק בכיוון הפוך. ביטול התמריצים למוסדות החינוך החרדיים להוראת לימודי ליבה וההזנחה של מערכת החינוך במגזר הערבי יביאו להגדלת הפערים בין מועסקים ברמות השכלה שונות. כמו במקרה הקודם מדיניות זו צפויה להביא לפגיעה ברמת החיים של כלל תושבי המדינה.